

ДИСКУРСИВНІ ПРАКТИКИ ЯК КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІВ

Георгій Калмиков

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практичної психології,
член-кореспондент Міжнародної академії наук педагогічної освіти,

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
вул. Генерала Батюка, 19. м. Слов'янськ, Донецька обл., 84100
kalmykov_gv@ukr.net

АНОТАЦІЯ. У статті розкривається сучасне психолінгвістичне уявлення про дискурс і дискурсивні практики, подається авторське розуміння дискурсивної практики як складової професійно-мовленнєвої діяльності психолога, зокрема її зовнішньомовленнєвої фази в породжувальному процесі, як системи мовленнєвих дій – висловлювання; пропонуються виокремлені і номіновані автором статті різновиди дискурсів, зокрема дискурс-перефраз, дискурс-інформація, заохочувальний дискурс, дискурс-апосіопеза, дискурс-ехо, дискурс-актуалізації, дискурс-пояснення, дискурс-узагальнення та ін.; розглядаються різні дискурсивні практики психологів-терапевтів і психологів-консультантів залежно від психологічних проблем клієнтів та результатів супервізії випадків; доводиться, що коректна побудова того чи того виду психотерапевтичного дискурсу зумовлює терапевтичний ефект і успіх професійної діяльності психолога.

Ключові слова: дискурс, дискурсивні практики, професійно-мовленнєва діяльність, психолог.

Вступ

Мовленнєвий вплив – це обов'язкова складова професійної комунікації психолога. Власне мовленнєвий вплив передбачає «вербальні втручання» (К. Ягнюк) психологів-консультантів і психотерапевтів в смисловий простір клієнтів та здійснення супервізії випадків. Володіти психотехніками мовленнєвого впливу – означає уміти користуватися різними «дискурсивними практиками» (М. Фуко), реалізовувати їх у повсякденній роботі. Проте наукової й методичної літератури з проблематики дискурсивних практик психологів недостатньо у зв'язку з малою чисельністю подібних досліджень як в Україні, так і за кордоном.

Зазначене створює певні труднощі в професійній діяльності психологів, знижує ефект від вербальних втручань, негативно впливає на їхнє реноме.

Тому автор цієї статті зробив спробу, по-перше, подати власне розуміння дискурсу як психолінгвістичної категорії з огляду на співвідношення її з категорією професійно-мовленнєвої діяльності психолога; по-друге, на основі аналізу наявних як в науковій літературі, так і реальному досвіді психологів-консультантів та психотерапевтів базових психотехнік, які реалізуються переважно в клінічній роботі, представити окремі, найбільш типові для їхньої дискурсивної практики різновиди психотерапевтичних і психоконсультативних комунікацій;

Методи та методики дослідження

У дослідженні використано такі методи, як-от: а) *теоретичні* (визначення понять, аналіз наукових джерел, присвячених дискурсивним практикам психотерапевтів та психоконсультантів, класифікація різних типів психотерапевтичних і психоконсультативних дискурсів за метою їх використання); б) *емпіричні* (дискурс-аналіз виокремлених в експерименті висловлювань, що продукувалися практикуючими психологами-консультантами і психологами-терапевтами в процесі комунікації з клієнтами при реалізації певних психотехнік; номінування виокремлених дискурсів, об'єднаних в групи за їх функціонально-смісловою спрямованістю).

Поняття «*дискурсивні практики*» увів у науковий обіг М. Фуко, розглядаючи його як спілкування, що пов'язане з реалізацією певних професійних функцій.

Власне термін «*дискурс*» належить Ю. Хабермасу, який тлумачить його як вид *мовленнєвої комунікації*, що має на меті раціональний критичний розгляд цінностей, норм і правил соціального життя. В межах психолінгвістичних досліджень при вживанні науковцями слова «дискурс» спостерігається термінологічна невпорядкованість. Цей термін використовується ними для позначення різних мовленнєво-мовних феноменів, що безпосередньо корелюють з комунікацією, спілкуванням, мовною свідомістю людини тощо.

За влучним визначенням А. Ребера: «При відсутності кращого визначення більшість вчених, яка досліджує мовленнєві

акти, називають будь-яке висловлювання, довше ніж речення, дискурсом» (Ребер, 2003:243).

Суто психолінгвістичне уявлення про дискурс представляє В.В. Красних, обґрунтовано доводячи, що дискурс не тільки сам твір, а й діяльність в сукупності процесу та результату, в якій і породжується мовленнєвий продукт. Дискурс, включаючи в себе лінгвістичні й екстралінгвістичні компоненти, проявляється в комунікації і в ній функціонує. Але найбільш сильним психолінгвістичним маркером у цьому розуміння дискурсу, яке належить В.В. Красних, є, на нашу думку, таке: «При аналізі дискурсу як процесу дискурс представляє собою мовленнєво-мисленнєву діяльність, що вербалізуються («тут і зараз») – (Красних, 2012: 255). Мова йде про зовнішню реалізацію в усному або писемному мовленні засобами мовних засобів внутрішніх задумів, внутрішньомовленнєвої програми, що здійснюються у внутрішньому мовленні. Отже, в цьому узагальненні врахована специфіка фазної мовленнєвої будови й відведена йому (дискурсу) в породжувальному процесі певна функціонально-структурна роль і ніша. Дискурс постає як зовнішній компонент мовленнєво-мисленнєвої діяльності. Разом з цим В.В. Красних зауважує: «... до власне дискурсу як до такого навряд чи можливо віднести внутрішнє мовлення, ...але ж внутрішнє мовлення – це також мовленнєвомисленнєва діяльність. Проте воно «передусь» дискурсу, це, ...«перед-дискурс» (Красних, 2012: 255).

Результати дослідження

Уявлення автора статті про психотерапевтичний і психоконсультативний дискурс, пов'язане з феноменом «професійно-мовленнєва діяльність психолога», яке представляємо в подальшому розгорнутому формулюванні. Відповідно до горизонтальної (фазової) будови породження мовленнєвої діяльності дискурс – це зовнішньомовленнєва фаза в творенні мовлення, пов'язана, за термінологією Т.В. Ахутіної, з його граматичним структуруванням і вибором слів за формою (рівень лексико-граматичної структури речення), а також моторним (кінетичним) програмуванням і вибором артикулем (рівень моторної програми (синтагми); поверхневий етап мовленнєво-мисленнєвого процесу, в якому в усній або писемній формі реалізується експлікація задумів: реалізація внутрішньої

(сміслової) програми висловлювання (сміслове синтаксування) й вербалізація вибраних у внутрішньому мовленні смислів (Ахутіна, 2002). Згідно з вертикальною (ієрархічною) організацією мовленнєвої діяльності дискурс – це процесуальність усного або писемного мовлення, його перебіг, представлений як система зовнішньомовленнєвих дій, як висловлювання. Отже, дискурс, як зовнішній мовленнєдіяльний процес, не може відбутися (бути реалізованим) без попереднього його смислового програмування і семантичного структурування у внутрішньому мовленні.

Як сукупність функціонуючих у звуковому мовленні доречних зовнішніх мовних засобів, що забезпечують цілісність його зовнішньої структури та зрозумілість слухачам змісту, дискурс – не тільки лінгвістичне явище, а й екстралінгвістичний феномен, зумовлений соціальними, культурними, психологічними та іншими чинниками, істотними для успішної комунікації. Дискурс – це і результат усіх передуючих зовнішньому мовленню фаз мовленнємисленнєвого процесу, завершене висловлювання, мовленнєвий продукт, створений і представлений у статичному варіанті текст, зафіксований на електронному або паперовому носіях. Таким чином, дискурс можна представити як зовнішньомовленнєвий етап професійно-мовленнєвої діяльності, пов'язаний з експлікацією внутрішніх (мовленнємисленнєвих) інтенцій, єдність лінгвістичних і екстралінгвістичних планів зовнішнього етапу цієї діяльності, зумовлює її остаточний результат: мовленнєвий (вербалізований) продукт (мовленнєвий твір), що забезпечує доцільну мовленнєву взаємодію.

Необхідним базисом успішної професійної комунікації психотерапевта, психоконсультанта та інших фахівців у галузі практичної психології є володіння дискурсивними практиками, тобто технологіями вербального впливу, які забезпечують дієві орієнтири стосовно того, що саме, і яким чином вони мають сказати, щоб допомогти клієнтові досягти бажаних змін у свідомості, поведінці, почуттях, емоційних станах тощо, подолати існуючі в нього психічні проблеми,

Які типи дискурсів має вміти продукувати практикуючий психолог залежно від ситуації мовленнєвого спілкування з клієнтом? Якими дискурсивними практиками він має володіти, щоб досягти терапевтичного ефекту й задоволення потреб клієнтів?

Аналіз психологічної літератури з проблематики психотерапевтичних і психоконсультативних технік, а також практики роботи вітчизняних і зарубіжних психологів-терапевтів і психологів-консультантів надав можливість виокремити важливі для їхньої практичної діяльності типи дискурсів, які номіновані нами, як-от: а) дискурс-запитання; б) заохочувальний дискурс; в) дискурс-ехо; г) дискурс-актуалізація; ґ) дискурс-відповідь; е) дискурс-перифраз; є) дискурс-комунікація; ж) дискурс-конфронтація (виклик); з) дискурс-роз'яснення (тлумачення, розкриття); и) дискурс-Я-висловлювання; і) дискурс-порада; ї) дискурс-переконання; й) дискурс-директива; к) підтримуючий дискурс; л) дискурс-апофазія; м) дискурс-апосіопеза та ін.

Дискурси – запитання. Ці мовленнєві впливи як відкритого, так і закритого характеру спрямовуються на те, аби спонукати клієнтів розповісти про свою проблему, уточнити, як вони її бачать, зібрати істотну для їхніх справ інформацію, допомогти людям висловити свої почуття й усвідомити витоки їхнього негативного досвіду. Цей різновид дискурсів представлено в (Hill&O'Brien, 1999), наприклад: «Чи не могли б ви більше розповісти про це?», «Про що ви б хотіли поговорити сьогодні?» – для заохочення дослідження проблеми або досвіду клієнта; «Як ви вважаєте, що буде відбуватися протягом цієї зустрічі?», «Які почуття ви переживаєте у зв'язку з приходом на сеанси?» – дослідження психолога очікувань клієнтів щодо допомоги; «Як це впливає на ваші стосунки з іншими?», «Як ви міркуєте, яким чином ця поведінка впливає на ваше почуття пригніченості?» – дослідження окремих аспектів проблеми клієнта; «Що ви маєте на увазі?» «Чи не могли б ви пояснити це детально?» – заохочення пояснень і зосередженості; «Що ви хотіли цим сказати?», «Про що ви думали, вчиняючи це?» – заохочення дослідження думок; «Що ви відчуваєте прямо зараз?», «Що ці почуття говорять вам?» – заохочення дослідження почуттів; «Коли, як саме це відбулося в останній раз?» «Чи не змогли б ви, по можливості, крок за кроком розповісти про те що трапилося?» «Як це почалося і що відбулося під час суперечки?» – прохання навести приклад. Відкриті дискурси-запитання спонукають, як стверджують Д. Соммерз-Фланаган і Р. Соммерз-Фланаган, до вербальної активності, потребують розгорнутої відповіді, стимулюють розповіді клієнтів про себе (Соммерз-Фланаган, Соммерз-

Фланаган, 2006). Тому такі типи дискурсивних практик ці автори називають збуджувальними, розрахованими на те, щоб отримати достатньо детальну інформацію з певної теми або зробити глибший аналіз переживань чи проблемного досвіду клієнтів.

Дискурси-запитання закритого типу, на думку Д.Г. Трунова, «...дозволяють уточнити інформацію, розставити акценти, зберегти логічну структуру бесіди» (Трунов, 2013), наприклад: «Ви не будете проти, якщо я буду записувати в процесі нашої бесіди?», «Скільки Вам було років, коли це відбулося?» «Чи правильно я розумію, що ваші близькі стосунки тривають не більше року?» – такі дискурси потребують короткої відповіді. Короткий дискурс-запитання корисний в консультативному діалозі. В ньому випускаються слова, зрозумілі із загального контексту бесіди. Відтак збільшується час говоріння на користь клієнта. Ю.Є. Альошина наводить приклади подібних дискурсів: «Ви зустрілися з нею...і що?» «Він цього не знає, але чому?». Перша частина запитання виконує функцію вказівки на певну подію чи дію, які потребують уточнення, а друга – запитальне слово (Альошина, 1999).

Заохочувальний дискурс терапевта – це намір ініціювати або підтримати розповідь клієнта, активізувати вираження його почуттів, що може бути вкрай важливим для психолога у розумінні проблеми клієнта, наприклад: «Розкажіть мені про історію ваших стосунків. Давайте поговоримо про вашу тривогу. Спробуйте описати свої почуття в цій ситуації. Вважаю нам потрібно зупинитися на цьому детальніше» (Трунов, 2013). Мінімальні за обсягом дискурси-заохочення на зразок «Розумію все», «Безперечно» або «Так-так, продовжуйте», «Розкажіть мені більше», «Ну і ну» запрошують клієнтів, на думку Н. Васильєва, висловлюватися вільно і ненапружено продовжувати розмову (Васильєв, 2007).

Дискурси-апосіопеза – це незакінчені фрази психотерапевта, які стимулюють клієнта завершити розпочате психотерапевтом речення, фокусують клієнта або на певному аспекті його досвіду, або життєвої ситуації, або його проблеми, наприклад: «І тоді ви подумали...», «У цей момент ви відчули себе...», «Вона сказала вам все це і ...», «Ви вирішили вчинити так, тому що...», – (Трунов, 2013). Дискурси-апосіопези відкривають психологу важливі деталі про клієнтів.

Дискурс-ехо – це повтор, майже аналогічне відтворення висловлювань клієнтів або вибіркове акцентування окремих слів, чи апелювання до їх афективно-сміслового значення, з метою надати людям, котрі звернулися за психологічною допомогою, можливість виразити ще не висловлене, а терапевту досягти певного резонансу з його переживаннями, наприклад: «Сьогодні я дуже погано себе почуваю. Відбулося непоправне. – Непоправне?» (Альошина, 1999).

Дискурс-актуалізація передбачає мету заохотити клієнта до вільного вираження своїх думок, згадок і фантазій, до самовираження, спонукати й викликати вільні асоціації, подолати прояв спротиву клієнта, зрозуміти, чим він викликаний, наприклад: «Будь-які думки у зв'язку з вашим сном, який ви не можете пригадати?», «Що приходить вам в голову з приводу того, що ви забули гроші, щоб заплатити мені сьогодні за сеанс?» (Cabaniss, 2011).

Дискурс-інформації. Створюється психологом як за власною ініціативою, так і у відповідь на запитання клієнта з метою пояснення, надання йому інформації, викладу фактів, озброєння його знаннями або спростування неправильної інформації, внесення певної визначеності клієнтів з приводу власного психічного здоров'я, або зняття тривоги, усунення викривлених уявлень щодо власних психологічних труднощів. Його функція – вплинути на пацієнта заспокійливо, розповісти про емоційні реакції на деякі події, про їхні почуття, які є природними, універсальними реакціями, а не патологічними проявами. «Неупереджено повідомлена інформація про розповсюдженість подібних симптомів, про те, що вони ні в якому випадку не свідчать про наявність передпсихотичного стану, повчальна та діє на пацієнта заспокійливо» (Гарфілд, 2002). Прикладом дискурсу-інформації може бути висловлення психотерапевта, подане І. Ялом: «Можливо, ще одна із сфер, до якої нам потрібно звернутися, – це ваші взаємини з іншими. Мені складно зрозуміти точну природу ваших проблем у стосунках, тому, що я, як ви розумієте, знайомий з іншими людьми у вашому житті тільки через ваше сприйняття. Інколи ваші описи можуть бути ненавмисно упередженими, і, мені здається, я зможу стати більш корисним для вас, аналізуючи тільки ті стосунки, про які я володію точнішою інформацією – стосунки між Вами і мною.

Саме тому я часто буду просити вас вивчати те, що відбувається між нами» (Ялом, 2005). Цей і подібні дискурси-інформування стосуються передусім тих клієнтів, які зазнають труднощів у взаємостосунках.

Дискурс-перефраз необхідний в клінічному інтерв'юванні для точного і короткого відображення смислу того, що говорить клієнт, ствердження, яке по-іншому експлікує те, що сказав клієнт. Мета цього виду дискурсу не тільки виокремити думку клієнта і перевірити правильність їх розуміння, а й продемонструвати уважність до нього, досягти відчуття клієнтом того, що його почули і зрозуміли і що він може й надалі виражати свої уявлення, чути, що він сам висловив. Це необхідно для того, щоб клієнт ретельно, сумлінніше поміркував про ті аспекти власної проблеми, над якими він не замислювався до цього, зміг уточнити те, що він мав на увазі, розповідаючи про свій досвід туманно й незрозуміло, та повернув утрачену здатність власними силами вирішувати проблеми, що виникли. Прикладом дискурсу-перефразу може слугувати витяг з діалога консультанта й клієнта, описаного М.М. Певзнером, в якому клієнт скаржиться на те, що з ним стали менше спілкуватися: «Я зрозуміла те, що в останній час вам здається, що у вас змінився стан, вам важко зосередитися на тому, що вам кажуть, зникла природність у спілкуванні. Можна сказати, що ці зміни ви відчуваєте в різних сферах вашого життя – і на роботі, і в спілкуванні з дитиною» (Певзнер, 2002).

Дискурс-пояснення породжується психотерапевтом тоді, коли психологу необхідно досягти спільного розуміння з клієнтом його внутрішніх уявлень, коли, явно не виражені до цього часу деталі події, вчинку чи позиції клієнта мають бути чітко висвітлені, виокремлено те, що знаходиться поза його усвідомленням через неявне вираження ним інформації, чого він сам ще не розуміє, коли необхідно підготувати клієнта до інтерпретації, разом з ним дослідити неясне, невизначене, суперечливе в поданій ним інформації, обговорити те, що він сказав, аби з'ясувати, наскільки усвідомлюється ним проблема або відчувається розгубленість перед тим, що залишилось незрозумілим, в той час, коли треба, щоб пацієнт прояснив свою поведінку, свої внутрішні переживання, дійшов «свідомого або передсвідомого розуміння» (Керберг, 2000), здійснив інтроспекцію, а після завершення психотерапії формував у себе дослідницьку настанову, використовував самоаналіз. На

думку М. Певзнера, пояснення – це сполучення перефразування і запитання (Певзнер, 2002). Приклад дискурсу-пояснення наводить Вайнер, описуючи ситуацію, в якій клієнт скаржить на нервовий зрив у зв'язку з тим, що після наради в тісній кімнаті вимкнули світло, щоб показати слайди, але він не зміг впоратися зі своїм почуттям і вийшов з кімнати, переживаючи, що керівник посварить його за це. «Що відбулося? Ви так рознервувалися і занепокоїлися, що більше не могли знаходитися в кімнаті, хоча знали, що якщо ви вийдете, то у вас будуть неприємності? Ми вже говорили з вами про інші випадки, коли, знаходячись у темряві з іншими чоловіками, ви відчували тривогу. Перший раз – в армії, а другий – в гуртожитку коледжу. І якщо я правий, як би тісно не було, цього ніколи не відбудеться, коли навколо і чоловіки, й жінки. Складається ситуація, що вас особливо турбує ситуація фізичної близькості з чоловіками, особливо в темряві, ніби має відбутися щось жахливе?» (Вайнер, 2002).

Дискурс-узагальнення – це підсумовуюче висловлювання того, що говорив клієнт, резюмуюче мовлення консультанта, в якому представлено усвідомлений матеріал і формулювання випадку. «В яких ситуаціях психотерапевт, клініцист або консультант має будувати дискурси цього виду?» – Коли, вони мають здійснити наступне, а саме: інтегрувати основні ідеї розповіді клієнта, позначати теми або узагальнити результати, досягнені в процесі бесіди, зосередити увагу клієнта на основних питаннях, акцентувати їхню послідовність, підвести підсумки висловленого, компресувати зміст бесіди, привнести ясність в непослідовне мовлення клієнта. Дискурс-узагальнення будуть у нагоді, коли консультанту необхідно структурувати початок бесіди, щоб об'єднати їх з попередніми, при вичерпуванні теми й переході до іншої (або наступного етапу) бесіди, а також намаганні надати певну спрямованість діалогу, підкреслити істотні моменти бесіди тощо. Приклад цього виду дискурсу виокремлено в праці Д. Нардоне і А. Сальвіні: «Дозвольте мені узагальнити все, про що ми досі говорили, і виправте мене, якщо я в чому-небудь помилюся. Ви – людина, страждає панічними атаками в ситуаціях, які ви здатні передбачити і яких ви намагаєтесь уникнути. Якщо ви не можете подолати їх, ви звертаєтесь за допомогою і багато говорите про це. Коли ви говорите про проблему, ви в цей момент почуваете себе краще, але потім ви відчуваєте, що все йде ще

гірше, тому що, якщо вас слухають, це означає, що у вас щось не так. Також, коли просити про допомогу, щоб упоратися з чим-то, чого вам не вдається уникнути, ви в той момент відчуваєте себе спасеним, але потім ви відчуваєте себе ще більш нездібним від того, що ви самі не в змозі це зробити» (Нардоне, Сальвіні, 2011).

Обговорення результатів

У психолінгвістичній літературі сьогодення широко використовуються такі термінологічні словосполучення, як: «політичний дискурс» (Т.Г. Крапоткіна), «публічний дискурс» (І.А. Іванчук), «журналістський дискурс» (О.М. Холод) та інші, які підкреслюють специфіку мови й мовлення особистості в тій чи іншій професії. Сучасний етап розвитку психолінгвістики ознаменований уведенням у науковий обіг нових понять, зокрема «психолінгвістичний дискурс», «психотерапевтичний дискурс», «психоконсультативний дискурс». Поява цих термінів в психолінгвістичній науці й клінічній практиці психологів не випадкова, оскільки вони підкреслюють специфіку мовленнєвої діяльності психотерапевта і психоконсультанта, колорит тих мовних засобів і мовленнєвих зворотів, які дозволяють їм в процесі супервізії випадків і під час терапевтичних сесій та консультативних бесід досягати в реальній роботі з клієнтами бажаних результатів. Адже розглянуті в статті типи дискурсів – це передусім мовленнєвий вплив. Від того, наскільки компетентно вони будуть продуковані, залежить успіх терапевтичної комунікації. Доречне використання певних різновидів психотерапевтичного або психоконсультативного дискурсу, володіння правилами їх побудови, доцільна реалізація того чи того виду дискурсивних практик з урахуванням ситуації терапевтичного вербального спілкування зумовлюють майстерність практикуючого психолога, ефект його взаємодії з клієнтами. Отримані в цьому дослідженні результати засвідчують, що не існує головних і другорядних видів дискурсів, які продумуються і продукуються психологами. Всі різновиди означених і не згаданих в цьому контексті дискурсивних практик однаково важливі в роботі психолога-терапевта і психолога-консультанта. Головне правильно зробити ставку на ті різновиди дискурсу, які допоможуть їм допомогти клієнтам у вирішенні їхніх проблем. Проте некоректний вибір того чи того виду дискурсу (без урахування специфіки ситуації

терапевтичної комунікації) може нанести непоправну шкоду їхньому психічному здоров'ю.

Висновки

Дискурсивні практики – це один з найважливіших компонентів професійно-мовленнєвої діяльності психологів (терапевтів, консультантів). Дискурсивні практики реалізуються через продукування різних видів дискурсів (психотерапевтичних і психоконсультативних). До них належать такі, як-от: дискурс-перефраз, дискурс-інформація, заохочувальні дискурси, дискурси-апосіопези, дискурси-ехо, дискурси-актуалізації, дискурс-пояснення, дискурс-узагальнення. Дискурси відрізняються один від одного як за функціями, які вони виконують у процесі дискурсивних практик, орієнтованістю на різні сфери психіки клієнта (почуття, свідомість, поведінка – залежно від терапевтичного випадку), так і мовно-стилістичним оформленням, вкрай важливим для вербальних втручань. Дискурси – це зовнішньо-мовленнєва фаза породження мовлення, прикінцевий етап в акті професійно-мовленнєвої діяльності.

Перспективою подальших психолінгвістичних розвідок є виокремлення інших видів психотерапевтичних і психоконсультативних дискурсів, їх номінація відповідно до тих функцій, які притаманні їм.

Література:

- Ахутіна Т.В. (2002). Нейролінгвістический анализ динамической афазии. О механизмах построения высказывания / Татьяна Васильевна Ахутіна. – М. : Теревинф. – 144 с.
- Алешіна Ю.Е. (2000). Индивидуальное и семейное психологическое консультирование / Ю.Е. Алешіна – М. : Класс.
- Васильев Н.Н. (2007). Тренинг профессиональных коммуникаций в психологической практике / Н.Н. Васильев – СПб.: Речь.
- Гарфилд С. (2007). Практика краткосрочной психотерапии. СПб.: Питер.
- Кернберг Р. (1999). Основы психологического консультирования. М. : Академический проект.
- Красных В.В. (2012). Основы психолінгвістики / В.В. Красных. – М. : Гнозис. – 333 с.
- Нардонэ Д., Сальвиніні А. (2011). Магическая коммуникация. Стратегический диалог в психотерапии / Д. Нардонэ, А. Сальвиніні. – М. : Рид Групп.
- Певзнер М.М. (2002). Процесс консультирования // Мастерство психологического консультирования / под.ред. А.А. Бадхена, А.М. Родиной. – СПб.: Европейский дом.

-
- Ребер А. (2002). Большой толковый психологический словарь Т. 1 (А-1). Пер.с англ. / Ребер Артур – ООО «Издательство АСТ»; «Издательство «Вече». с. 243.
- Соммерз-Фланаган Д., Соммерз-Фланаган Р. (2006). Клиническое интервьюирование / Д. Соммерз-Фланаган, Р. Соммерз-Фланаган. – 3-е изд. – М.: Диалектика.
- Трунов Д.Г. (2013). Индивидуальное психологическое консультирование / Д.Г. Трунов – М.: Этерна.
- Ялом И. (2005). Дар психотерапии / И. Ялом – М.: Эксмо.
- Hill C. & O'Brien K. (1989). *Helping Skills: Facilitating Exploration, Insight and Action* // American Psychological Association.

References

- Akhutyna T.V. (2002). *Neirolynhvystycheskiy analiz dynamicheskoi afazyi. O mekhanizmax postroyeniya vyskazyvaniya. [Neurolinguistic analysis of dynamic aphasia. On mechanisms of utterance building]*. Moskva: Terevynf. (in Russian).
- Aleshina Iu.E. (2000). *Yndyvudualnoe y semeinoe psikhologicheskoe konsultirovaniye [Individual and family psychological counseling]*. Moskva: Klass. (in Russian).
- Vasilev N.N. (2007). *Trening professionalnykh kommunikatsiy v psikhologicheskoy praktike. [Training of professional communication in psychological practice]*. SPb.: Rech. (in Russian).
- Garfield S. (2007). *Praktika kratkosrochnoy psihoterapii. [The practice of short-term psychotherapy]*. SPb.: Piter. (in Russian).
- Kernberg R. (1999). *Osnovy psikhologicheskogo konsultirovaniya. [Fundamentals of psychological counseling]*. Moskva: Akademiicheskiy proekt. (in Russian).
- Krasnykh V.V. (2012). *Osnovy psiholingvistiki. [Fundamentals of psycholinguistics]*. Moskva: Gnozis. (in Russian).
- Nardone D., Salvini A. (2011). *Magicheskaya kommunikatsiya. Strategicheskii dialog v psihoterapii. [Magical communication. Strategic dialogue in psychotherapy]*. Moskva: Rid Grupp. (in Russian).
- Pevzner M.M. (2002). *Protsess konsultirovaniya. [Process consulting]. Masterstvo psikhologicheskogo konsultirovaniya. In A.A. Badhena, A.M. Rodinoy (Eds.)*. SPb.: Evropeyskiy dom.
- Reber A. (2002). *Bolshoy tolkovyy psikhologicheskii slovar T. 1 (A-1). [Large explanatory psychological dictionary]*. Per.s ang. Reber Artur. ООО «Izdatelstvo AST»; «Izdatelstvo «Veche».
- Sommerz-Flanagan D., Sommerz-Flanagan R. (2006). *Klinicheskoe intervuyirovanie. [Clinical interviewing]*. Moskva: Dialektika. (in Russian).
- Trunov D.G. (2013). *Individualnoe psikhologicheskoe konsultirovanie. [Individual counseling]*. Moskva: Eterna. (in Russian).
- Yalom I. (2005). *Dar psihoterapii. [Dar psychotherapy]*. Moskva: Eksmo. (in Russian).
- Hill C. & O'Brien K. (1989). *Helping Skills: Facilitating Exploration, Insight and Action*. American Psychological Association.
-

ДИСКУРСИВНЫЕ ПРАКТИКИ КАК КОМПОНЕНТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПСИХОЛОГОВ

Георгий Калмыков

кандидат педагогических наук, доцент кафедры практической психологии,
член-корреспондент Международной академии наук
педагогического образования,

Донбасский государственный педагогический университет,
Ул. Генерала Батюка, 19, г. Славянск, Донецкая обл., 84100
kalmykov_gv@ukr.net

АННОТАЦИЯ. В статье раскрывается современное психолингвистическое представление о дискурсе и дискурсивных практиках, авторское понимание дискурсивной практики как составляющей профессионально-речевой деятельности психолога, в частности ее внешнеязыковой фазы в порождающем процессе, как системы речевых действий – высказывания; предлагаются выделенные и номинированные автором статьи разновидности дискурсов, в частности дискурс-перефраз, дискурс-информация, поощрительный дискурс, дискурс-апофеоз, дискурс-эхо, дискурс-актуализация, дискурс-объяснение, дискурс-обобщение и др.; рассматриваются различные дискурсивные практики психологов-терапевтов и психологов-консультантов в зависимости от психологических проблем клиентов и результатов супервизии случаев; доказывается, что корректное построение того или иного вида психотерапевтического дискурса обеспечивает терапевтический эффект и успех в профессиональной деятельности психолога.

Ключевые слова: дискурс, дискурсивные практики, профессионально-речевая деятельность, психолог.

DISCURSIVE PRACTICES AS COMPONENTS OF PSYCHOLOGISTS' PROFESSIONAL SPEECH ACTIVITY

Georhii V. Kalmykov

Ph. D. in Pedagogy, Assistant professor of the Department of Applied
Psychology, Associate Member of the International Academy of Sciences
of Pedagogical Education,

Donbas State Pedagogical University,
19 Henerala Batiyka Str., Slovyansk, Donbas Reg., Ukraine, 84100
kalmykov_gv@ukr.net

ABSTRACT. *In this article the modern psycholinguistic notion of discourse and discursive practices is revealed and given the author's understanding of discursive practice as a part of psychologist's professional speech activity, including its external speech phase in the generative process as a system of speech acts – expressions; are proposed the singled out and nominated by author of the article types of discourses, in particular, discourse-paraphrase, discourse-information, promotional discourses, discourses-aposiopesis, echo-discourses, discourse-actualization, discourse-explanation, discourse-generalization etc.; are considered various discursive practices of psychologists-therapists and psychologists- consultants, depending on psychological problems of clients and the results of supervision cases; it is proved that the correct construction of a certain type of psychotherapeutic discourse makes therapeutic effect and success of professional activity of a psychologist.*

Key words: *discourse, discursive practices, professional speech activity, psychologist.*

Подано до редакції 07.09.2016;

Рецензовано 12.09.2016;

Прийнято до друку 13.09.2016

